

TASVIRIY SAN'AT DARSIDA AKSEOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA O'QUVCHILARNING ESTETIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Muhammadiyah Zarina Bahodirovna

Termiz davlat universiteti Badiiy
grafika va dizayn kafedrasida dotsenti.

ANNOTATSIYA

Maqolada o'quvchilarning estetik madaniyatini shakllantirish tahlil qilinib aksiologik yondashuv kontekstida yoshlarni tarbiyalash. Asosiy zamonaviy yoshning estetik madaniyatining tashkil etuvchi qadriyatlar guruhlari. O'rganilayotgan pedagogik hodisaning yangiligi shundaki aksiologik yondashuvni amalga oshirishning o'ziga xos xususiyatlarini tavsiflaydi milliy xavfsizlikni mustahkamlash va o'zbeklarning aqliy o'ziga xosligini jamiyat va butun davlat uchun strategik resurs sifatida saqlash sharoitida yoshlarni estetik tarbiyalash.

Kalit so'zlar: San'at, usul, texnologiya, pedagogik texnologiya, interfaol usullar, noan'anaviy, kompozitsiya, ma'naviyat, axloq, aksiologik yondashuv, qadriyatlar, estetik tarbiya, milliy xavfsizlik.

METHODOLOGY FOR THE FORMATION OF AESTHETIC CULTURE OF STUDENTS ON THE BASIS OF AN AXIOLOGICAL APPROACH IN THE LESSON OF FINE ARTS

Muhammadiyah Zarina Bahodirovna

Associate professor of the Department of art
graphics and design, Termez State University.

ABSTRACT

The article analyzes the formation of the aesthetic culture of students and educates young people in the context of an axiological approach. Groups of values that make up the of the aesthetic culture of the main modern age. The novelty of the studied pedagogical phenomenon is that it characterizes the peculiarities of the implementation of an axiological approach aesthetic education of young people in conditions of strengthening national security and maintaining the mental identity of Uzbeks as a strategic resource for society and the entire state.

Keywords: Art, method, technology, pedagogical technology, interactive methods, non-traditional, composition, spirituality, ethics, axiological approach, values, aesthetic education, national security.

San'at olami keng qamrovli, juda turli sohalar va tarixga boy hisoblanadi. Masalan, rassomchilik, qo'shiqchilik va h.k. Insonlarni ilhomlantirib, ish qilishiga undaydigan narsa san'at turlari hisoblanadi. San'at olamiga kiradigan inson juda ham mard va san'atni sevuvchi bo'lishi ham kerak. Yer yuzidagi har bir kishi san'at atamasini yaxshi biladi va hozirgi kunda kundalik hayotimizda ham faol ishlatib kelamiz. Ammo barchani ham san'atning aslida nima ekanligi unchalik qiziqitirmaydi.

San'atning eng qadimiy va keng tarqalgan turlaridan biri- tasviriy san'atdir. Birinchi rasm asarlari qadimgi davrlarga tegishli bo'lgan, ular qadimgi odamlar g'orlarining devorlarida topilgan va juda ham qadimiy hisoblangan. Tasviriy san'at inson ongiga tezda ta'sir etib, unda ezgu hislar uyg'otadigan, kishini ruhlantirib, ma'naviy olamni boyitadigan san'atdir. Umuman yuqorida aytib o'tilganidek, san'at olami keng qamrovli hisoblanib, hozirgi kunga kelib, zamonaviy o'qituvchi yoshlarni bilim, malaka va ko'nikmalarini asosan dars davomida shakllantirib amalga oshirishimiz lozim. Agar har bir o'qituvchi rasm chizishni bilganda edi, ular dars berishda yuksak samaralarga erishardi, dars mashg'ulotlarini o'zlashtirish ham o'quvchi uchun juda oson va yengil bo'lardi, hatto o'zlashtirishi past o'quvchini bo'lishi ancha qiyin bo'lardi. Shularga ko'ra bugungi maktab o'quvchilariga badiiy bilim va malaka berishga katta e'tibor berilmoqda.

Tasviriy san'at darslarida asosan san'atni va borliqni estetik idrok qilish yo'llarini o'zlashtiradi. Bu fan orqali o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini, ko'rish xotirasini, estetik hissiyotlari hamda asosiy ijodiy tafakkuri rivojlanib boradi. Dars jarayonida yangicha zamonaviy interfaol usullar va texnologiyalardan foydalangan holda ularning faolligini oshirish lozim.

Zamonaviy sharoitda yoshlarni estetik tarbiyalash muammosi, birinchidan, so'nggi o'n yilliklarda butun dunyo hamjamiyatiga, shu jumladan o'zbekistonga davlat va shaxsni tashkil etishning universal modeli sifatida deideologizatsiyalangan (yangi tartibli hukumatning yagona tamoyilni qo'llashdagi siyosati) liberal standart taklif etiladi; navbat, ommaviy axborot vositalari axborot va kommunikatsiyalar, tashkillashtirilmagan ekologik hodisalar) yoshlarning yetuk intellektiga va hissiyotlariga doimo katta ta'sir ko'rsatadi. Buning natijasi shunday bo'ldiki, qiymat munosabatlari yig'indisi, ommaviy ongga (shu jumladan bolalar va yoshlarga) xos bo'lgan shaxs, oila va davlatning rivojlanishi nuqtai nazaridan ko'p jihatdan buzg'unchi va halokatli.

Shu munosabat bilan yosh avlodni estetik tarbiyalash vazifasi g'oyat muhim bo'lib, mubolag'asiz, zarurdir. bugungi kunni O'zbekistonning estetik xavfsizligini ta'minlash va milliy o'ziga xoslikni saqlashning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida tushunish. Estetik me'yorlarga e'tibor bermaslik muqarrar ravishda jamiyatning parchalanishiga olib keladi, kabi uni tuzuvchi estetik asoslarning buzilishi bilan bog'liq

holda yaxlit tizim.

Yoshlarni estetik tarbiyalashning yaxlit tizimi o‘zbek jamiyatiga o‘zining hayotiy parametrlarini (birinchi navbatda madaniy, axloqiy va intellektual xususiyatga ega) tarixan belgilangan me‘yorlar doirasida saqlab qolishga imkon beradi. akseologiyaning milliy va ma‘naviy negizlari bu; oila, maktab, mahalla va jamiyat hisoblanadi.

Bugungi kunda nazariy va uslubiy jihatdan keng doiradagi mavjud “ma‘naviyat” va “axloq” tushunchalarini o‘rganishga yondashuvlar.

Zamonaviy falsafiy, psixologik, pedagogik, ijtimoiy-pedagogik adabiyotlarda ma‘naviyat turli pozitsiyalarda ko‘rib chiqiladi: qanday qilib shaxsning uzluksiz o‘zini o‘zi takomillashtirish jarayoni bo‘lgan psixik hodisa; hayot mazmuni muammolarini hal qilishga yo‘naltirilganlik sifatida; maqsadlilik, reja tuzish va unga intilish sifatida; malum bir yo‘l kabi umuminsoniy va madaniy qadriyatlarning keng doirasiga qaratilgan inson hayoti; butun insoniyat manfaati uchun o‘z shaxsiy salohiyatini faol rivojlantirish qobiliyati sifatida; ongning qadriyat mazmuni sifatida; muayyan faoliyat turi sifatida; shaxsiy faoliyat tizimi va inson hayotining turli sohalari bilan munosabatlari sifatida; bilimga bo‘lgan ehtiyojning individual ifodasi sifatida; izlash, assimilyatsiya qilish, yaratish va tarqatish sifatida shaxsiy o‘zini o‘zi anglash jarayonida ma‘naviy qadriyatlar [1].

Shunday qilib, aytish mumkinki, “ma‘naviyat” tushunchasining mazmunining keng doirasi tufayli pedagogika fanida bir ma‘noli ta‘rifga ega bo‘lmagan ma‘naviyatning inson hayotidagi ko‘rinishlari.

Agar biz “axloq” tushunchasini “O‘zbek tili lug‘ati” bo‘yicha hukm qilsak, u ichki, ruhiy fazilatlarni ifodalaydi boshqariladigan odam; axloqiy me‘yorlar; ular bilan belgilanadigan xulq-atvor qoidalari va sifatlaridir.

Ko‘rib turganimizdek, bu ta‘rifda “ma‘naviyat” va “axloq” tushunchalarining umumiy jihatlari ko‘p.

Biz buni inson ongi va xulq-atvorining sifati sifatida qaraymiz, u o‘zini yaxshiroq, madaniyat uchun o‘zgartirish va o‘zini o‘zi belgilash qobiliyatida amalga oshiriladigan intellektual, hissiy, axloqiy, estetik qadriyatlar va munosabatlarning ajralmas majmui bilan tavsiflanadi. Axloq o‘lchovlardan biri ma‘naviyatdir.

Biz yoshlarni estetik tarbiyalashda ilmiy-nazariy va uslubiy yondashuvlar akseologik tamoyillar doirasida hal etilishi kerak, deb hisoblaymiz.

Qadriyatlar yosh shaxsning estetik tarbiyasining asosiy mazmunini belgilaydi. Rivojlangan estetik qadriyatlar O‘zbekistonning madaniy rivojlanish jarayoni “Ta‘limni rivojlantirish strategiyasi O‘zbekiston Respublikasida 2030 yilgacha”. Bu xayriya, adolat, sharaf, vijdon, iroda, shaxsiy qadr-qimmat, ezgulikka ishonch, o‘z, oila va Vatan oldidagi ma‘naviy burchni bajarish istagini o‘yg‘otishga qaratilgan [5].

Aksariyat olimlarning fikriga ko‘ra, qadriyatlar - bu kishilik jamiyati

sivilizatsiyasini, madaniyatini butun bir spektorini o'z ichiga oladi va muqaddas dargoh oilada shakllanadi, sayqal topadi avloddan avlodga o'tadi, odamlarning maqsadlari va xatti-harakatlarining me'yorlari, liar bir inson ongida mavjud bo'lgan ko'rsatmalar haqidagi umumlashtirilgan asosiy g'oyalar. Pedagogik manbalarda shaxsning estetik madaniyati deganda insonning o'z-o'zini anglashining eng yuqori holati tushuniladi, u manba va ijodiy kuch sifatida mavjudlikning eng yuqori qadriyatlariga qaratilgan odamlarning birgalikdagi hayoti va ularning o'zini o'zi yaratish qadriyatlarini shakllantirish [2].

Pedagogik akseologiya tizimida estetik tarbiya qadriyatlarni o'zlashtirish, ularni sayqallantirish jarayoni sifatida quriladi.

U bir necha bosqichlarni o'z ichiga oladi: ta'limning real sharoitida qiymatni taqdim etish; uning birlamchi bahosi, ushbu qadriyatga hissiy jihatdan ijobiy munosabatni ta'minlash; qadriyat va uning ma'nosini ochib berish; idrok etilgan qiymatni qabul qilish; qabul qilingan qadriyat munosabatini harakatning real ijtimoiy sharoitlariga kiritish va o'quvchilarning muloqoti; yoshlar faoliyati va xulq-atvorida qadriyat munosabatini mustahkamlash. Shaxsning ma'naviy-axloqiy shakllanish maydoni, bizningcha, quyidagi qiymat yo'nalishlarini hisobga olgan holda rivojlanadi:

1. dunyoqarashning eng umumiy savollari, inson mavjudligi: dunyo nima, yaxshilik va yomonlik nima, ularni qanday tan olish kerak, nimaga va kimga ishonish kerak, ideal nima, inson va inson hayoti;

2. hayot muammolari: o'z hayotingizni qanday qurish kerak, qanday qadriyatlar o'zingiz uchun qaysi hayot tarzini afzal ko'rishni, kasbiy faoliyatda nimaga intilishni, kimni o'zingizga na'muna deb bilishni aniqlang;

3. axloqiy muammolar: odamlarga, qarindoshlarga, boshqalarga qanday munosabatda bo'lish do'stlar va dushmanlar, oilada munosabatlarni qanday o'rnatish, nizolarni qanday hal qilish, bolalarni qanday tarbiyalash, boshqa millat, boshqa madaniyat vakillariga qanday munosabatda bo'lish, boshqa e'tiqod.

Estetik madaniyatning eng muhim ko'rinishlarini ajratib ko'rsatish mumkin (I.M.Ilyicheva): inson mavjudligining asoslari va hayotning mohiyatiga qiziqish, atrofimizdagi dunyoga ijobiy munosabat, umuminsoniy qoidalarga rioya qilish. qadriyatlar, boshqa odamlarga qiziqish, empatiya, yordam berishga tayyorlik, mavjudlik o'ziga nisbatan qadriyat pozitsiyasi, o'ziga ishonch, ochiqlik tajriba, turli nuqtai nazarlarga bag'rikenglik, o'z-o'zini takomillashtirish uchun sharoit va imkoniyatlardan foydalanish qobiliyati, mas'uliyat, kundalik muammolar va manfaatlarining cheklangan doirasidan chiqib ketish istagi, hayotning ma'nosini izlash, xohish o'z imkoniyatlarini o'rganish va ro'yobga chiqarish, yangi ma'naviy qadriyatlarni yaratish va ularning jamiyatda taqsimlash, o'z-o'zini bilish va o'z-o'zini rivojlantirishga va jamiyat manfaatiga yo'naltirilgan faol maqsadli xatti-harakatlar [3].

Yuqoridagi qoidalardan kelib chiqib, shunday xulosa qilishimiz mumkinki, estetik tarbiya yosh avlodda yuksak qadriyat yo‘nalishlarini shakllantirishga qaratilgan tashkillashtirilgan va maqsadli pedagogik faoliyatdir.

Keng ma‘noda estetik tarbiya jamiyat va butun davlatning ajralmas, strategik, intellektual resursidir. Aksiologik yondashuv dastlab estetik rivojlanish va tarbiyaning butun tizimini, milliy tarbiyaga asoslangan ta‘limning butun yo‘lini belgilaydi. eng oliy pedagogik qadriyat sifatida ideal, barcha zamonaviy ta‘lim ma‘nosi va asosiy milliy qadriyatlar tizimini belgilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Abdirasilov.S “Tasviriy san‘at va o‘qitish metodikasi” Toshkent - “Fan va texnologiya” – 2012.
2. S.F.Abdirasilov, Boymetov.B, Tolipov.N. “Tasviriy san‘at”-T.”Cho‘lpon” nashriyoti 2012.
3. Abdullayev N.U. “San‘at tarixi” 1-tom. Toshkent. O‘qituvchi, 1986 yil.
4. Хакимова, Г. А., & Кадирова, Н. А. (2021). НАСКАЛЬНАЯ ЖИВОПИСЬ В ПРОИСХОЖДЕНИИ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА. Наука и образование сегодня, (5 (64)), 78-80.
5. Жумаев, К. Ж., Мухаммадиева З.Б. (2021). ИСТОРИЯ И РАЗВИТИЕ БАТИКА. European science, (2 (58)), 56-59.
6. Остонова, Г. Р., Ибадуллаева, Ш. И., Мусинова, А. С., & Авлиякулова, Н. М. (2021). ДИДАКТИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ОБУЧЕНИЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ ИСКУССТВУ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ. European science, (2 (58)), 104-106.
7. Ботиров, Д. С., Шомуродов, О. Н., & Ширинов, А. Л. (2021). МЕТОДИКА ИЗУЧЕНИЯ ИСТОРИИ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА. European science, (2 (58)), 101-103.
8. Маматов Д “INDEPENDENT WORK OF STUDENTS AS FACTOR OF MOTIVATION OF EDUCATIONAL ACTIVITY”. Intellectual Archive. Toronto. January. 2016 year. 130-135 page.
9. Mamatov D, Odilova M “TA‘LIM JARAYONIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASHNING MAZMUN-MOHİYATI”. Pedagogik maxorat. Buxoro. 2019. 3-son. 61-69 bet.